

Op de zitting bezinnen op bezitten

Met deze stoel wil ik de interactie tussen techniek en ambacht in beeld brengen. Mijn stoel laat zien hoe moderne technieken en materialen leiden tot massaproducten (goedkoop, wegwerp), waardoor ambacht en reparatie uit beeld raakt. Ik wil met dit kunstwerk duidelijk maken dat ambacht nog steeds waardevolle gebruiksvoorwerpen voortbrengt.

Vertrekpunt

Mijn inspiratie heb ik opgedaan uit de kunstgeschiedenis van de 20e eeuw, in het bijzonder bij de *Arts-and-Crafts movement*. Deze begon rond 1850, door filosoof John Ruskin, die gruwde van alle veranderingen die de industriële revolutie voortbracht. Hij heeft vele boeken en artikelen geschreven waarin hij benoemde dat hij de moderne veranderingen niks vindt. Zo vond hij dat goede kunst en producten alleen ontstaan door eerlijke materialen te gebruiken, die met de hand waren bewerkt, gebaseerd op vormen uit de natuur. Ook formuleerde Ruskin theorieën over sociale rechtvaardigheid. In zijn boek 'Unto this last' schrijft hij over eerlijke handelsvoorwaarden en rechten voor arbeiders, wat ongekend was in die tijd. Ook pleitte hij voor een nationaal plan voor een duurzame industrie en meer milieubesef. Zijn idealen blijken nog steeds relevant te zijn.

Sussex Armchair,
William Morris 1865

De invloed van Bauhaus en de Stijl

Ruskin inspireerde ook Walter Gropius, de directeur van de school *Bauhaus*. Gropius zegt zelf:

“Architecten, beeldhouwers en schilders, wij moeten allen terug naar het handwerk! Want er bestaat geen ‘beroepskunst’. Tussen de kunstenaar en de handwerksman bestaat geen wezenlijk verschil. De kunstenaar is een handwerksman die zichzelf overtreft. Geen enkele kunstenaar kan echter buiten de basis van het handwerk. Dat is de oorsprong van het artistieke proces.”

De leerlingen van *Bauhaus* werden opgeleid tot ambachtslieden in meerdere disciplines. Hierdoor dacht deze groep meer na over ontwerp, productiewijze en materiaalgebruik. Het gebruik van strakke vormgeving is een bijdrage vanuit de *Stijl*. Hoewel ze vanuit hun ambacht vertrokken, maar overstapten op nieuwe technieken en machinale productieprocessen vormen ze het begin van een periode waar gebruiksvoorwerpen steeds meer via massaproductie tot stand kwamen.

De tijd waarin stoelen of tafels per stuk door een ambachtsman lokaal werden gemaakt, maakte steeds meer plaats voor fabrieken waar in veel grote oplages meubels werden geproduceerd. Dit leidt meer en meer tot een scheiding tussen het creatieve en ambachtelijke proces en het stompzinnig aan de lopend band staan van de productiemedewerker in een meubelfabriek. Precies waar Ruskin voor gewaarschuwd heeft is een dagelijkse werkelijkheid geworden.

Hierna wil ik de ontwikkeling van de *Monobloc* stoel beschrijven, omdat dit type stoel symbool staat voor de beweging van ambacht naar massaproductie.

De eerdere versies van de Monobloc stoel

Een Monobloc stoel is een stoel die uit een stuk plastic machinaal gevormd is. Het is niet precies duidelijk welke stoel het allereerste voorbeeld hiervan is. Verschillende stoelen hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de wereldwijd bekende Monobloc stoel. Hieronder bespreek ik vier van de meest bekende voorbeelden.

In 1946 is in Canada door A. J. Donahue en D.C. Simpson een prototype gemaakt van een stapelbare plastic stoel. Het prototype is gemaakt voor een tentoonstelling “Design in Industry” om te laten zien hoe innovatieve technieken uit de oorlogsindustrie toegepast konden worden voor de productie van dagelijkse gebruiksvoorwerpen.

One-piece moulded plastic chair, A. J. Donahue en D.C. Simpson in 1946

Architect Helmut Bätzner experimenteerde met glasvezel versterkt polyester. Hij heeft een mal ontworpen waarmee hij uit één stuk plastic een stoel kon maken. De Bofinger Chair was stapelbaar en licht van gewicht. Ook was dit materiaal weerbestendig. Deze stoel is in productie genomen. Er zijn 120.000 exemplaren geproduceerd.

The Bofinger Chair, Helmut Bätzner in 1964

De Panton chair is in 1967 ontworpen door Verner Panton. Hij ontwierp de stoel uit een stuk gebogen golvend plastic. Hij was geïnspireerd door de zigzag stoel van Gerrit Rietveld die ook een doorlopende vorm heeft. Panton wilde de stoel ook stapelbaar maken. Hij heeft zijn ontwerp in een koude pers gemodelleerd van polyester verstevigd door glasvezel. Deze versie was nog relatief zwaar en is verbeterd door de stoel te maken van thermoplastisch polystyreen. Hierdoor kon de stoel industrieel geproduceerd worden. Het beter verwerkbaar materiaal heeft geleid tot de verdere ontwikkeling van Monobloc stoelen.

De Panton chair, Verner Panton in 1967

Waarschijnlijk is de eerste goedkope massa-geproduceerde monobloc stoel ontworpen door Franse ingenieur Henry Massonnet in 1972, die hij de Fauteuil 300 noemde. Ook zijn ontwerp had als doel om een volledig plastic, gemakkelijk stapelbare, weerbestendige en betaalbare stoel te ontwikkelen. Het productieproces werd ook verder verbeterd omdat de stoel door spuitgieten in één stap en uit één stuk kon worden geproduceerd.

Fauteuil 300, Henry Massonnet in 1972

De volgende monobloc die je tegenkomt is de tuinstoel van de Grosfillex-group. Deze tuinstoel werd in 1983 van plastic hars geproduceerd voor \$3 en voor \$10 verkocht. Er zijn verder nooit patenten aangevraagd op de monobloc ontwerpen dus konden verschillende bedrijven de stoelen makkelijk produceren. In het begin waren dit vooral Europese bedrijven omdat de productiemallen een grote investering vroegen. Later werd dat goedkoper en kon bijna elk land wel monobloc stoelen produceren. Dit betekende een toenemende concurrentie op de markt, waardoor verkoopprijzen bijna gelijk waren aan de productieprijs. Vandaag worden er per jaar nog miljoenen plastic stoelen geproduceerd. De stoel is geconstrueerd om met een minimum aan materiaal een maximale stabiliteit te bereiken. Het ontwerp van de stoel wordt nu steeds meer bepaald door een zo laag mogelijke productieprijs.

Conclusie

Een stoelontwerp dat aanvankelijk bedoeld was als designobject van moderne materialen en technieken heeft geleid tot de ontwikkeling van de monobloc stoel. De monobloc stoel is stapelbaar, weersbestendig, geschikt voor massaproductie en daarom goedkoop. Goedkoop in elke betekenis. Ik wil de Monobloc stoel niet alleen bekritisieren want het is een ontwerp dat succesvol is en elke hoek van de wereld heeft bereikt. Wel wil ik het gesprek openen om te kijken naar de keerzijde van goedkope massaproducten. Op meerdere vlakken is waarde verloren gegaan. Waarde en vooral waarden waar Ruskin op gewezen heeft.

De consument is gewend geraakt aan goedkoop spullen van matige kwaliteit, die je net zo makkelijk weer weggooit. Ik wil laten zien hoe je opnieuw kan leren om waarde toe te kennen aan spullen. De waarde van duurzame grondstoffen en eerlijke arbeid. Hoe kunnen we dit repareren in de maatschappij? De stoel die ik gemaakt heb, probeert te illustreren hoe de scheiding tussen creativiteit en ambachtelijk enerzijds en een massaproduct anderzijds gefuseerd kan worden tot een nieuw begin.